

佛
陀
聖
像

سرشناسه:	اویسی، کامران، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور:	مبانی و قواعد تفسیر عصری قرآن و راهکارهای بهره‌مندی از آن / کامران اویسی و نعمت‌الله جعفری؛ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی. قم: انتشارات دانشگاه معارف اسلامی، ۱۴۰۰.
مشخصات نشر:	۱۸۴ ص.
مشخصات ظاهری:	۹-۱-۹۸۵۳۱-۶۲۲-۹۷۸
شابک:	۹-۱-۹۸۵۳۱-۶۲۲-۹۷۸
فروست:	مجموعه معارف قرآن و حدیث؛ ۵۵
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
موضوع:	تفسیر - فن
موضوع:	Koran - Criticism, Interpretation, etc - Technique
موضوع:	تفاسیر
موضوع:	Qur'an - Commentaries
موضوع:	تفاسیر شیعه - قرن ۱۴
موضوع:	Qur'an - Shiite hermeneutics - 20 th century
موضوع:	تفاسیر شیعه - قرن ۱۴
شناسه افزوده:	Qur'an - Shiite hermeneutics - 20 th century - Criticism & interpretation
شناسه افزوده:	جعفری، نعمت‌الله، ۱۳۴۸ -
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها
شناسه افزوده:	انتشارات دانشگاه معارف اسلامی، معاونت پژوهشی
رده‌بندی کنگره:	۸۷۰۵۶۶۴/۵ BP۹۱ * رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۱۷۱ * شماره کتاب‌شناسی ملی: ۸۷۰۵۶۶۴

استاد محترم و دانشجوی عزیز

خواهشمند است با ارائه دیدگاه‌های خود ما را در رفع نواقص و ارتقای کتاب یاری بخشید.

شماره تلفن گروه «معارف قرآن و حدیث»: ۰۲۵ - ۳۲۱۱۰۵۶۵

صندوق پستی: ۶۱۷۳ - ۳۷۱۵۵

پست الکترونیکی: tafsir@maaref.ac.ir

مبانی و قواعد تفسیر عصری قرآن و راهکارهای بهره‌مندی از آن

دکتر نعمت‌الله جعفری
عضو هیئت علمی دانشگاه الغدیر زنجان

حجت الاسلام دکتر کامران اویسی
عضو هیئت علمی دانشگاه معارف اسلامی

تقدیم به:

ساحت مقدس رسول اکرم ﷺ و اهل بیت علیهم السلام مطهر ایشان

مجموعه معارف قرآن و حدیث

۵۴

مبانی و قواعد تفسیر عصری قرآن و راهکارهای بهره‌مندی از آن

نویسندگان: کامران اوپسی و نعمت‌الله جعفری

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها؛ معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

بازبین نهایی: حسین ثنایی * طراح گرافیک: سید علی روحانی * صفحه‌آرا: سعید نائینی

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۰ * شمارگان: ۵۰۰ نسخه * قیمت: ۶۴/۰۰۰ تومان

ناشر: انتشارات دانشگاه معارف اسلامی

شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۹۸۵۳۱ - ۹ - ۱

کلیه حقوق محفوظ است

مراکز پخش:

■ انتشارات دانشگاه معارف اسلامی: قم، بلوار جمهوری اسلامی، بین کوچه ۴ و ۶، تلفن: ۳۲۱۱۰۳۱۶

■ دفتر نشر معارف: قم، خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۳، تلفن و نمابر: ۳۷۷۴۰۰۰۴

پایگاه اینترنتی: www.maaref.ac.ir * نشانی الکترونیکی: tafsir@maaref.ac.ir

سخن آغازین

قرآن مجید، کلام خدای عزیز و حکیم است که برای هدایت جهانیان بر رسول گرامی اسلام حضرت محمد ﷺ نازل شد. طراوت این کتاب، به گونه‌ای است که زمان و مکان را درنور دیده و در هر عصری حلاوت خود را به هدایت خواهان نشان داده و آنان را در مسیر تعالی و کمال رشد داده است.

علوم قرآنی به مثابه مقدمه فهم، برداشت و تفسیر آیات نورانی قرآن کریم است. تفسیر عصری، شیوه‌ای نو در ارائه مباحث است که مفسر با توجه به آگاهی‌های علمی خویش و نیازهای موجود در عصر خویش، به تبیین و تفسیر آیات قرآن کریم می‌پردازد. از جمله مباحث علوم قرآنی، مبانی و قواعد تفسیری.

کتاب حاضر سه فصل به شرح ذیل سامان یافته است:

فصل نخست، به پیش‌فهم‌ها اختصاص دارد و ضمن آن به بیان پیشینه، مفهوم‌شناسی اصطلاح‌های کلیدی و تبیین معرفت‌شناسی مسئله‌های مؤثر بر تفسیر عصری پرداخته شده است؛ در فصل دوم، با عنوان مبانی و قواعد تفسیری ۱۴ و ۱۳ قاعده تفسیری ارائه شده است؛ در فصل سوم، راهکارهای منبعی و روشی در تفسیر عصری مورد بحث قرار گرفته است.

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی از زحمات علمی نویسندگان ارجمند

حجت الاسلام **دکتر کامران اویسی** و جناب آقای **دکتر نعمت‌الله جعفری** و داور محترم، حجت الاسلام دکتر سید ضیاء‌الدین علیان‌سب و مدیر محترم گروه پژوهشی معارف قرآن و حدیث، جناب آقای دکتر علیرضا کمالی و مدیر محترم امور پژوهشی، جناب آقای دکتر سید سعید روحانی و همکاران ارجمندشان تشکر می‌کند.

این معاونت در انتظار دیدگاه‌های عالمانه استادان و پژوهشگران گرامی است، تا در چاپ‌های بعدی شاهد اغنای بیشتر اثر حاضر باشیم.

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

فهرست مطالب

فصل اول: پیش فهمها

(۷۸-۱۱)

الف) مقدمه	۱۱
ب) پیشینه	۱۷
۱. پیشینه پیدایی	۱۷
۲. پیشینه پژوهشی	۲۰
یک. کتاب	۲۱
دو. پایان نامه	۲۲
سه. مقاله	۲۳
ج) تبیین اصطلاحهای مهم	۲۴
۱. تفسیر عصری	۲۴
۲. مبانی، اصول و قواعد	۲۹
۳. راهکار	۳۴
د) معرفت‌شناسی مسئله‌های مؤثر بر تفسیر عصری	۳۵
۱. چگونگی ارتباط زمان و مکان با قرآن	۳۵
یک. رویکردهای تفسیری براساس تحلیل رابطه با زمان و مکان	۳۶

- ۴۵..... دو. گونه‌شناسی زمان و مکان
- ۴۸..... ۲. قلمرو مقتضیات زمان و تأثیر آن در تفسیر
- ۴۹..... یک. قلمرو مقتضیات زمان
- ۵۳..... دو. تأثیر مقتضیات زمان بر تفسیر
- ۵۶..... ۳. رویکردهای تفسیر عصری
- ۵۶..... یک. رویکرد علمی
- ۶۷..... دو. رویکرد اجتماعی
- ۷۱..... سه. رویکرد ادبی
- ۷۳..... آشنایی با روش‌های تفسیر
- ۷۶..... (ه) تغییرناپذیری احکام ثابت
- ۷۷..... (و) عدم تأثیر قرآن از فضای نزول

فصل دوم: مبانی و قواعد

(۷۹-۱۳۲)

- ۷۹..... مقدمه
- ۸۰..... الف) مبانی و اصول تفسیر عصری
- ۸۰..... ۱. تحریف‌ناپذیری قرآن
- ۸۳..... ۲. وحیانی بودن الفاظ قرآن
- ۸۴..... ۳. نیازمندی قرآن به تفسیر
- ۸۸..... ۴. ساختار چند معنایی قرآن
- ۸۹..... ۵. حجیت ظواهر قرآن
- ۹۰..... ۶. حقیقت‌گویی و واقعیت‌نمایی قرآن
- ۹۳..... ۷. هدفمندی و هدایت‌گری قرآن
- ۹۴..... ۸. جاودانگی قرآن

یک. آیات قرآنی	۹۸
دو. روایات	۱۰۰
۹. فراگیری و شمولیت قرآن	۱۰۲
۱۰. زبان چند ساحتی قرآن	۱۰۷
۱۱. چند لایه‌گی معنایی قرآن	۱۰۸
۱۲. وجود صنایع ادبی در قرآن	۱۱۰
۱۳. وجود زبان نمادین معرفت‌شناسانه در قرآن	۱۱۱
۱۴. قضیه حقیقیه بودن اکثر آیات قرآن	۱۱۴
(ب) قواعد تفسیر عصری	۱۱۵
۱. عدم مخالفت با سنت قطعی	۱۱۶
۲. عدم مخالفت با حکم قطعی عقل	۱۱۷
۳. عدم مخالفت با مطالب قطعی علوم تجربی	۱۱۷
۴. رعایت شرایط مفسر	۱۱۸
یک. شرایط لازم	۱۱۸
دو. شرایط کمال	۱۱۹
۵. بهره‌گیری از سیاق	۱۱۹
۶. رعایت تناسب بین ظاهر و باطن	۱۲۱
۷. رعایت نظم و ترتیب در تنقیح مناط	۱۲۲
۸. عدم مخالفت با آیات محکم	۱۲۳
۹. ملاحظه روایات معتبر قبل از پایان تفسیر	۱۲۴
۱۰. پرهیز از تفسیر به رأی در فرآیند تفسیر	۱۲۵
۱۱. ملاحظه مکی و مدنی بودن آیات قرآن	۱۲۶
۱۲. ملاحظه اسباب نزول آیات قرآن	۱۲۷
۱۳. ملاحظه غرض سوره‌های قرآن	۱۳۰

فصل سوم: راهکارها

(۱۷۰ - ۱۳۳)

مقدمه	۱۳۳
الف) راهکارهای منبعی	۱۳۳
۱. عقل قطعی	۱۳۳
۲. علوم قطعی عصر	۱۳۵
۳. عرف معتبر	۱۳۷
ب) راهکارهای روشی	۱۴۱
۱. راهکارهای روشی درون‌متنی	۱۴۱
یک. بطن‌پژوهی	۱۴۱
دو. نسخ‌پژوهی	۱۴۶
۲. راهکارهای روشی برون‌متنی	۱۵۱
یک. تفسیر موضوعی	۱۵۱
دو. اجتهاد پویا	۱۵۶
سه. علوم انسانی قرآن بنیاد	۱۵۸
اول. بایسته‌های قرآن بنیادی علوم انسانی	۱۶۲
دوم. رویکردهای قرآن بنیادی علوم انسانی	۱۶۶
سخن پایانی	۱۶۷

منابع و مأخذ

(۱۸۴ - ۱۷۱)